

BOLU ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ BİZANS SİKKELERİ

Serkan Kılıç

Anadolu Üniversitesi

Sanat Tarihi Bölümü

serkankilic@anadolu.edu.tr

2008 yılı Eylül ayında gerçekleştirilen çalışmada, Bolu Arkeoloji Müzesi'nde 394 adet Bizans sikkesi tespit edilmiştir. Bu sikkelerin 11'i altın, 2'si gümüş (ki bu sikkeler İmparator Anastasius (491–518) ve VII. Konstantinos (913–959) dönemi *solidus*larının taklitleridir) ve 381'i bronzdur (1'i sahtedir). Bizans sikkelerin neredeyse tümünün buluntu yerleri belli değildir, çünkü müzeye hibe ya da satın alma yolu ile gelmiştir. Ancak buna rağmen Bizans sikkelerini Bolu Arkeoloji Müzesi'ne satan şahısların Bolu İli ve çevre yerleşimlerde ikamet ediyor olmaları, bu sikkelerin de adı geçen yerleşimlerde bulunup müzeye teslim edilmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Bolu Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans altın sikkeleri İmparator II. Basileios, IX. Konstantinos, VII. Mikhael, III. Ioannes ve VIII. Mikhael dönemlerine tarihlenmektedir. Ayrıca hangi imparatora ait olduğu tespit edilemeyen ancak Erken Bizans dönemine tarihlenen 1 adet *tremissis* bulunmaktadır.

Bolu Arkeoloji müzesinde, İmparator Anastasius (491–518) ve II. Ioannes Komnenos dönemleri arasında tarihlenen 380 bronz sikke yer almaktadır. Bu sikkelerin 16'sının hangi imparatora ait olduğu ve birimleri belli, ancak darphanesi belli değildir. Sikkelerin 13'ünün hangi imparatora ait olduğu tespit edilememiş, ancak üzerindeki birim ve darphane işaretlerinden dolayı Erken Bizans Dönemine tarihlenmiştir. Bunun yanında 2 adet sikke Geç Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Müzedede bulunan Bizans bronz sikkeleri, Anadolu'daki diğer yayınlı ya da yayına hazırlanan müze buluntuları (Amasya, Amasra, Yalvaç, Isparta, Fethiye, Malatya, Sinop, Bolvadin Arkeoloji Müzeleri) ve Yapı Kredi Koleksiyonu örnekleri ile istatistiksel olarak karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

ÇOCUK KRAL ANTİOCHOS'UN YENİ BİR BRONZ MADALYONU

Melih Aslan
Anadolu Medeniyetleri Müzesi
arslanmelih06@hotmail.com

Özet

Ankara'da Özel bir müzede bulunan bu bronz madalyon, 43 mm. çapında ve 52 gram ağırlıktadır. Önyüzünde, Apollon başı, arka yüzünde kartal ile çocuk kral Antiokhos'un diademli başının tasvir edildiği bu madalyon şimdiye kadar tanınmıyordu Ön ve arka yüzde iki konturmark'a, yine arka yüzde, ΠΑΗ (=138) şeklinde üç harften oluşan bir Selevkos Era tarihi bu madalyonu ilginç kılmaktadır. Selevkos takvimine göre 138 tarihi M.Ö. 175/174 yıllarına isabet etmektedir.

Çocuk Kral Antiokhos'un bilinen gümüş tetradrahmi, drahmi ve annesi 4. Laodike ile birlikte tasvir edildiği altın oktodrahmi sikkesi haricinde hiçbir bronz sikkesi ve madalyonu şimdiye kadar tanınmıyordu.

Suriye Kralı 4. Selevkos M.S. 175 yılında başvekili Heliodoros tarafından öldürülmesinin ardından 5 yaşındaki oğlu Antiokhos kral oldu. Fakat bu çocuğun krallığı çok kısa sürmüştür. Aynı yıl içinde amcası 4. Antiokhos Suriye Krallığı tahtını ele geçirmiş ve yeğenini ortak kral yapmış ise de, bu süreç ancak 2 yıl kadar sürmüştür. Bu talihsiz çocuk amcası 4. Antiokhos tarafından M.S. 173 yılında ortadan kaldırılmıştır.

Bu ünik bronz madalyon çocuk kralın çok tartışılan hanedanlık yılını üzerindeki era yılı sayesinde belirgin kılması ve bu güzel madalyonun nerede basılmış olabileceğinin sorularını cevaplayacaktır.

ISPARTA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDE BULUNAN
ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ
KİLİKİA, SYRİA VE MESOPOTAMİA SİKKELERİ

Doç. Dr. Ahmet Tolga Tek

Anadolu Üniversitesi,

Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü,

attek@anadolu.edu.tr

Isparta Arkeoloji Müzesi'nde bulunan antik çağ sikkeleri üzerinde yürüttüğümüz çalışmalar sırasında 300 civarında Roma İmparatorluk Dönemi şehir ve bölge sikkeleri kaydedilmiştir. Bu sikkeler, Isparta Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Grek sikkeleri ile beraber oldukça homojen bir yapı göstermektedir. Ağırlıklı olarak örneklerin çok büyük bir çoğunluğu Isparta ili ve yakın çevresinden gelmiştir. Dolayısıyla müzede Pisidia, Pamphylia ve Phrygia bölgelerine ait sikkeler oldukça güzel bir şekilde yansıtılmakta, diğer Batı Anadolu darphaneleri ise coğrafi olarak uzaklaştıkça azalan örnek sayıları ile temsil edilmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki, Isparta Müzesi sikke malzemesi ağırlıklı olarak yerel buluntu noktalarından ve antik ve modern yol güzergahlarını yansıtacak şekilde toplanmıştır. Buna karşılık üç küçük grup sikke malzemesi bu kurala uymamaktadır. Buluntu yerleri belli olmayan bu örnekler Dağlık Kilikia, Antiokhia, Zeugma ve Edessa darphanelerine aittirler ve müzeye ağırlıklı olarak toplu gruplar halinde getirilmişlerdir. Bu sikkelerin önemli bir kısmının henüz kayda geçmemiş define buluntularına ait küçük parçalar oldukları düşünülebilir. Bu bildiride bu sikkeler hakkında bilgiler verilecektir.

SİKKELER İŞİĞİNDA

PARİON'DA ROMA KOLONİZASYONU

Doç. Dr. Vedat Keleş

Atatürk Üniversitesi

vkelesus@atauni.edu.tr

Parion Çanakkale ili, Biga İlçesi, Kemer Köyü'nde yer alan Kuzey Troas bölgesinin önemli kıyı kentlerinden biridir. M.Ö. 490 – 80'lerde ilk sikkelerini basmaya başlayan kent daha sonra bu özelliğini Roma döneminin sonlarına kadar sürdürmüştür. Antik kentte 2005 yılında başlayan bilimsel arkeolojik kazılarda bu güne kadar çok sayıda sikke ele geçmiştir. Ele geçen bu sikkeler özellikle kentin Roma Dönemindeki konumu ve statüsü hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu sikkelerden ayrıca Roma'nın kolonizasyon politikaları ve bu politika içerisinde kullandığı sikke tipleri, konusunda da önemli bilgiler edinmekteyiz. Bu çalışmada Öncelikle Roma'nın kolonizasyon politikaları ve Parion'da kullandığı sikke tiplerini karşılaştırılması ve bu yolla hem Parion hem de bölgedeki Roma varlığı ve bu kolonizasyon politikalarında Parion'un yeri ve önemi hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

**ASSOS KAZILARINDA
BULUNAN GREK VE ROMA
EYALET SİKKELERİ**

Dr. Dinçer Savaş Lenger
İstanbul
dincersavaslenger@yahoo.fr

Troas bölgesinin güney sahillerinde yar alan Assos kentinde bilimsel arkeolojik kazılar 1981 yılından beri düzenli olarak yapılmaktadır. Kazılarda bulunan grek ve roma eyalet sikkeleri hem kentin hem de içinde bulunduğu bölgenin sosyo-politik ve sosyo-ekonomik yapısını yorumlamada bize yardımcı olmaktadır. Assos darbı olmayan diğer sikkeler, - özellikle bronz darpların basıldığı bölgenin dışına nadiren çıktığı gerçeği göz önüne alındığında - Troas bölgesi geneli üzerine yapılan kapsamlı araştırmalarda ortaya çıkan soru işaretlerinin çözümünde birinci derecede temel kaynak konumundadır. Yeni veriler, bir kısmı H.V.Bell tarafından yayınlanan -19. yüzyılın son çeyreğinde Amerikalıların gerçekleştirdiği kazılarda bulunan- sikkeler üzerinden yapılan yorumları tekrar gözden geçirmemize neden olmuştur.

NİF DAĞI KARAMATTEPE MEVKİİ'NDE YAPILAN KAZILARDA BULUNAN SİKKELER

Dr. Dinçer Savaş Lenger
İstanbul
dincersavaslenger@yahoo.fr

İzmir körfezinin doğusunda, Kemalpaşa Ovası ile Torbalı Ovası arasında yer alan Nif (Olympos) Dağı'nın Karamattepe mevkii'nde 2006 yılından beri düzenli bir şekilde yapılmakta olan arkeolojik kazılarda arkaik dönem içerisinde terk edilmiş ve geç klasik/erken hellenistik dönemde nekropol olarak tekrardan kullanılmış bir yerleşim alanı tespit edilmiştir. Karamattepe'de bulunan sikkeler genellikle bronz olup M.Ö. IV. ve III. yüzyıllara tarihlenen grek otonom ve makedon krali darplardan oluşmaktadırlar. Alanda bulunan arkeolojik ve epigrafik malzemedan elde edilen veriler, sikkelerden elde edilenlerle tarihsel açıdan da örtüşmektedir. Nif Dağı, kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu yolların kesiştiği stratejik bir konumda yer aldığından, Karamattepe'de bulunan sikkeler bölgedeki para sirkülasyonunu, krali darplar ise Büyük İskender zamanı bölgede konuşlandırılan bir askeri garnizonun varlığını göstermesi açısından önemlidir.

2010-2011 YILINDA SİDE MÜZESİNDE YAPILAN BRONZ SİKKE KONSERVASYON ÇALIŞMALARI

Suzan Okumuş¹
Side Arkeoloji Müzesi
suzanokumus@hotmail.com

Bronz yüzeyinde sıklıkla karşılaştığımız ve korozyon diye adlandırdığımız tabaka, bakır ve bakır alaşımlarında görülen ve klor iyonlarının sebep olduğu bir bozulma şeklidir. Bu durumu eserin bulunduğu ortam koşulları tetikler ve eğer önlem alınmazsa korozyon tabakası eserin tüm yüzeyini kaplayarak yayılır. Çoğunlukla elimizde korozyondan ibaret tanımlayamadığımız bir cüruf kalır. Bunun sonucu olarak "belge" ve "bilgi" kaynağı olan eserimizi kaybetmiş oluruz. İşte konservasyon bu noktada önem kazanmaktadır.

Konservasyon çalışması belirli prosedürleri içermektedir. Her eser belgeleme çalışmaları tamamlandıktan sonra kendi öznel durumu değerlendirilerek, yani "hastalıkları" teşhis edildikten sonra bu prosedürlere tabi tutulmaktadır. Belgeleme ve teşhis çalışmasını mekanik temizlik ve sonrasında eserin bozulma sürecini durdurmak için çeşitli solventlerle yapılan koruma çalışması takip etmektedir.

Bu bildiride Side Arkeoloji Müzesi Koleksiyonunda bulunan bronz sikkelerde sıklıkla görülen bozulma şekilleri, bunlara karşı alınan önlemler ve yapılan koruma çalışmalarına değinilecektir.

¹ Side Arkeoloji Müzesi, Konservatör-Restoratör. suzanokumus@hotmail.com

SİDE SİKKELERİ IŞIĞINDA SİDE'DEKİ TYKHE KÜLTÜ:

Mehmet Baran Yürük
Anadolu Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
mbyuruk@anadolu.edu.tr

Bu bildiride, Side'nin Roma dönemi sikkeleri ışığında şehirde mevcut olan Tykhe Tapınağı ve kült imgeleri değerlendirilecektir. Side sikkelerinde çeşitli varyasyonları ile, tapınak içerisinde oturan Tykhe; Melas Irmağı'na basan oturan Tykhe; ayakta duran Tykhe gibi çeşitli Tykhe imgeleri mevcuttur. Bunların hangilerinin tapınaktaki kült imgesi olduğu ve zaman içerisinde bu imgede nasıl değişiklikler olduğu incelenecektir. Side sikkeleri, şehirde birden fazla farklı Tykhe heykeli bulunduğuna işaret etmektedir. Tykhe Tapınağı'nın kendisi de 1947-1966 yılları arasında Prof. Dr. Arif Müfid Mansel ve 2010 yılında Doç. Dr. Hüseyin Sabri Alanyalı başkanlıklarındaki ekipler tarafından kazılmıştır. Sikke verileri ve tapınağın fiziksel kalıntılarının kıyaslanması, Anadolu'da Roma İmparatorluk çağı sikke basımlarında, kalıpları hazırlayan ustaların ne kadar gerçeğe uygun davranıp davranmadıklarını görmek açısından mükemmel bir örnektir.

HELLENİSTİK DÖNEM SİKKELERİ ÜZERİNDE SİLAHLAR

Yard. Doç. Dr. B.S. Alptekin Oransay
Anadolu Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
saoransay@anadolu.edu.tr

Hellenistik dönemde gerek kraliyet sembolleri arasında gerekse dönemin asker kökenli krallarının kişisel tercihleri ve Makedonia ordusu geçmişlerini vurgulamak için pek çok silah, miğfer, zırh ve kalkan tipleri önce kraliyet sikkeleri sonra da bunları taklit eden şehir sikkeleri üzerinde tasvir tipi olarak kullanılmıştır. Özellikle yerel ölçekte, bazı yerel silah ve askeri ekipman tipleri de Hellenistik dönem sikkelerinde kullanılmıştır.

Bu bildiride bu silah ve askeri ekipmanların sikkelerdeki örnekleri, günümüze ulaşan veya antik çağ sanatının heykel, kabartma, resim gibi diğer eserlerinde yer alan örnekleri ile kıyaslanacaklardır.

ARYKANDA VI. HAMAM DEFİNESİ

Hacer Sancaktar
Akdeniz Üniversitesi
hacersancaktar@yahoo.com

Bu çalışmanın konusunu Prof. Dr. Cevdet Bayburtluođlu başkanlığında Arykanda 2004 yılı kazı sezonunda VI. Hamam'ın Frigidarium Bölümü'ndeki doğu-batı doğrultulu atık su kanalında ele geçirilen define oluşturmaktadır. Bu define 261 adet bronz Geç Dönem Roma sikkesinden oluşmaktadır. Bu sikkelerin düşük maden kaliteleri ve kanalda ele ele geçirilmiş olmaları, sikkelerin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Define içerisindeki 261 adet sikkeden sadece 142'si tanımlanabilmiştir, diğer 116 sikke ise hiç okunamamaktadır. Tanımlanabilen sikkeler M.S. 305-435 arasına tarihlendirilmektedir.

Define içerisinde İmparator Diocletianus'un sikke reformundan sonra darp edilen bir adet sikke ve İmparator I. Constantius döneminde darp edilen bir adet sikke tespit edilmiştir. Constantinler Sülalesi döneminde darp edilen ve sikkeler üzerinde tasvir edilen yere düşen atlı tipi definde sekiz adet tespit edilmiştir. Yere düşen atlı tipi, II. Constantinus ve Constans dönemlerinde darp edilen sikkeler üzerinde yoğun bir şekilde tasvir edilmiştir. Valentinler Sülalesi dönemine tarihlendirilen 16 sikke tespit edilmiştir. Bu sikkeler üzerindeki betimlemelerde esir sürükleyen imparator ve esir sürükleyen Victoria tipi yoğunluktadır. İmparator I. Theodosius dönemine tarihlendirilen 5 adet sikke bulunmaktadır. Bu sikkeler üzerinde de esir sürükleyen Victoria ve birbirlerine karşılıklı olarak çelenk uzatan Victoria tipleri tasvir edilmiştir.

Definedeki yoğunluğu ise İmparator Arcadius, Honorius ve II. Theodosius dönemlerinde darp edilen sikkeler oluşturmaktadır. Bu üç imparator döneminde sikkelerin ön yüzünde hep aynı kalıplar kullanıldığı için, ön yüz lejandları okunamayan sikkelerin kime ait olduğunu anlamak güçtür. Çünkü Roma darphanesinde belirlenen bir kalıp diğer darphaneler tarafından kopyalanarak kullanılmıştır. Arka yüzde de aynı tipler kullanılmıştır, bunlar çoğunlukla iki imparator ve üç imparator tasvirleridir. Definde de üç imparator ve iki imparator tipi yoğunluktadır. Üç imparator tipi M.S. 406-408 yıllarında, iki imparator tipi ise M.S. 408-423 yıllarında tedavülde idi. Definde son olarak İmparator III. Valentinianus döneminde darp edilen bir adet sikke tespit edilmiştir.

Ele geçirilen define göz önünde bulundurulduğunda VI. Hamam'ın faaliyette olması M.S. 295-435 yıllarına tarihlendirilebilir; zaten kent 410-420 yılları arasında çıkan yangına yenik düşmüş ve terk edilmiştir. İmparator III. Valetinianus'dan sonraki dönemde darp edilen sikke tespit edilmemiştir.

NYSA SİKKELERİ

Canan ÖZBİL

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı
cananozbil@hotmail.com

Özet

Karia bölgesinin önemli antik kentlerinden biri olan Nysa Aydın ili, Sultanhisar ilçesinin yaklaşık 3 km kuzeybatısında yer almaktadır. Meander Nehri'nin (Büyük Menderes) kuzeyinde ve Messogis (Aydın) Dağlarının güney eteklerinde, ortasından küçük bir akarsuyun geçtiği derin bir vadinin iki yanına kurulmuştur. Kentin kuruluşu ile ilgili bilgilerimizi antik kaynaklardan alıyoruz. İ.S. VI. yy. tarihçilerinden Byzantion'lu Stephanus, *Ethnica* adlı eserinde Eskiçağ'da Nysa adını taşıyan on kentten Karia bölgesindeki Suriye Kralı Seleukos'un oğlu I. Antiochos Soter (M.Ö. 281-261) tarafından eşi adına kurulduğunu belirtir. Strabon'a göre ise kent, Lakedaimon'dan gelen Athymbros, Athymbrados ve Hydrelos adlı üç kardeş tarafından kurulan üç ayrı küçük yerleşmenin sonradan büyük bir kent halinde birleşmesi ile oluşmuştur ve Athymbros da bu yeni kentin kurucusu olarak anılmıştır.

Nysa, Attaloslar döneminde *cistophoros* tipinde sikke darp eden Anadolu kentlerinden biridir. İ.Ö. II. ve I. yy'larda yerel tiplerde; özellikle kentte tapınım gören Pluton ve Kore kültü ile ilişkili tiplerde bronz sikke de darp etmiştir. Roma İmparatorluğu döneminde kentte bronz sikke darbı Augustus döneminden Gallienus dönemine kadar devam eder. Bu sikkelerde kullanılan tiplerin başında kentin kutsal alanı olan Akharaka'da tapınım gören Pluton ve Kore kültü ve bu iki tanrı adına düzenlenen Theogamio Oikoumenika şenlikleri ile ilintili tipler gelir. Ayrıca Dionysos, Men, Demeter, Apollon ve Tykhe ile ilgili tipler de kullanılmıştır. Antoninler Dönemi'nde, *pseudo-autonomus* sikke darp eden kentte, Hadrianus Dönemi'nde *cistophoric tetradrahmiler* de darp edilmiştir.

Kentte 1990'dan bu yana Prof. Dr. Vedat İdil başkanlığında devam eden kazı çalışmalarında Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait toplam 329 adet sikke ele geçmiştir.

JULİOPOLİS SİKKE DARPLARI

Ülkü Devecioğlu
Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Ankara
ulkude@hotmail.com

ÖZET

Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından 2009-2010 yıllarında sürdürülen Ankara-Nallıhan İlçesi, Çayırhan Beldesi, Gülşehri Mevkiinde yapılan Roma Dönemi Nekropol Kazısı ile bu güne kadar bu bölgede olduğu bilinen ancak lokalize edilemeyen Juliopolis kenti hakkındaki yeni veriler bilim dünyasına sunulmuştur.

Bithynia Bölgesinde bulunan Juliopolis kentini, antik yazarların aktardığı bilgiler ve kentin Roma İmparatoru Vespasianus'dan İmparator Gallienus'a Dönemine kadar darp ettiği sikkeler aracılığı ile tanımaktayız. Müzemiz tarafından yürütülen Nekropol Kazısında ele geçen sikkeler bize bu nekropolün Antik Juliopolis kentinin Nekropolü olduğunu kanıtlamış ve Juliopolis kenti hakkında ki bilgilerimiz gerek ele geçen Juliopolis darplı sikkeler gerekse diğer arkeolojik buluntular sayesinde artmıştır.

Bu çalışmada Juliopolis kenti sikke darpları hem kazı buluntuları hem de yayınlanmış örneklerle tanıtılacak ve kentin dini, siyasi, ticari ve sosyal önemine değinilecektir.

OLBA 2010 KAZILARI SİKKE BULUNTULARI

Emin Sariz
Gazi Üniversitesi
Arkeoloji Bölümü
Ankara
eminsariiz@gmail.com

Dağlık Kilikia Bölgesi'nin doğu kesiminin geçirdiği tarihsel süreçler birçok çalışmaya konu olmakla birlikte, halen arkeolojik veriler bakımından kısıtlı sayılabilecek evreleri tespit edilebilmiştir. Eskiçağ tarihine ilişkin ayrıntılı bilgilerin elde edilmesi için gerçekçi kanıtlar sağlayan sikke buluntuları bu bağlamda özel önem taşımaktadır. Bölgedeki Olba kentine ait sikkelerden örnekler özel koleksiyonlarda, kataloglarda yer almakla birlikte; bunların arkeolojik kazı sonucu elde edilen örnekleri henüz tanınmamaktadır. Çalışmamızın amacı, 2010 yılında Olba'da Prof. Dr. A.Emel ERTEN başkanlığında başlatılan kazılarda bulunan sikkelerin bir ön değerlendirmesini yaparak; bunu bilim çevreleriyle paylaşmaktır.

Olba 2010 kazısı sikke buluntularının çoğunluğu kentin tiyatrosuna ait skene binasından ele geçirilmiştir. Çoğunluğu Roma İmparatorluk Dönemi ve Bizans sikkelerinden oluşmaktadır. Söz konusu buluntuların skene binasının kullanım tarihini aydınlatmasının yanı sıra; kentin geç antik dönem yerleşimi konusunda da aydınlatıcı verilerdir. Ayrıca, Şeytanderesi Vadisi kült alanında yapılan temizlik çalışmasında ele geçen İmparator Gallienus Dönemi'ne ait sikke ayrıcalıklı bir buluntu niteliği taşımaktadır. Yüzey buluntusu olan İ.Ö. IV. yüzyıla obol kentin olduğu kadar bölgenin de erken tarihine ışık tutması bakımından önemlidir.

Bildiri kapsamında, Olba territorium'u ve Olba kentinin eskiçağ tarihindeki konumu yeni başlatılan kazılarda bulunan sikkeler bağlamında değerlendirilecektir.

ORMANA DEFİNESİ

Caylan Ulutaş- Ferhan Büyükyörük

Antalya Arkeoloji Müzesi

caylanulutas@gmail.com, ferhanby@gmail.com

956 Adet Roma imparatorluk dönemine ait sikke 17.11.2008 tarihinde Antalya Müzesi repertuarına satın alma yolu ile kazandırılmıştır. Sikkeleri getiren Muhsin Bayındır isimli şahsın ifadesine göre Antalya ili İbradı ilçesine bağlı Ormana beldesinde toplu halde bulunmuşlardır. Define müze repertuarına 2008/127-1082 envanter numaralarına kaydedilmiştir.

Ormana'nın bulunduğu bölge Pamphylia – Pisidia sınırında kalmakta olup burada üç önemli kenti varlığından söz edilmektedir. Kotenna (Gödenne, Menteşbey), Erymna (Ormana, Ardıçpınar), Etenna (İvgalı, Sinanhoca). Melas vadisi olarak da adlandırılan bölgede yer alan antik yerleşimler çok fazla araştırılmamıştır.

Ormana definesi olarak adlandırdığımız sikke grubunda yer alan sikkelerin tarihlenmesi dikkate alındığında, en erken sikke Constantinus döneminde, en geç sikke ise Theodosius II döneminde basılmıştır. Çoğunluğunun Theodosius ailesinin yönetim zamanına denk geldiği görülmektedir.

Arka yüz tipleri içinde VIRTVS EXERCITI lejandlı olanlar en kalabalık grubu oluştururlar, Arcadius ve Honorius'un arka yüz tipi olarak yaygın şekilde kullanılmış olup definemizde bu tiptekiler 610 tanedir. Bunu takiben sırasıyla CONCORDIA AVGG lejandlı olanlar 131 tane, VRBIS ROMA FELIX 43 tane , GLORIA ROMANORVM 49 tane, SALVS REIPVBLICAE, 24 tane, GLORIA EXERCITVS, definemizde Büyük Constantin sikkesi üzerinde ve ön yüzü tanımlanamayan 6 sikke üzerinde, FEL TEMPREPARATIO ise definemizde Constantius II sikkesinde görülmektedir. Darphaneler incelendiğinde ise en kalabalık grubu Kyzikos A darphanesinin oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu darphaneyi Nikomedia Antiokhia ve Constantinopolis takip etmektedir. Sadece bir örnek ise Alexandria darphanesine aittir.

Ormana definesi sayıca çok fazla ele geçmelerine rağmen yayınlarda çok yer almayan Geç Roma bronz defineleri için önemli bir örnek oluşturmakta olup ayrıca Akseki bölgesinin fazla araştırılmamış antik yerleşimlere yakın olan buluntu yeriyle de dikkati çekmektedir.

KAZILARDA BULUNTULAR
(SİKKE, SERAMİK) IŞIĞINDA KATMAN ANALİZİ,
TROİA ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Billur Tekk k

Başkent Üniversitesi

Sanat Tarihi ve Müzecilik Bölümü

tekkok@baskent.edu.tr

Troia kazılarında 1992-2000 yılları arasında kazılan yapılarda katman analizinde sikkelerden yararlanılan tabakalar bu sunumu oluşturur. Batı Kutsal Mekanı'nda yeralan Kuzey Binası M.Ö. 85'de Roma legatlarından Fimbria tarafından yakılmıştır. Bu binanın yanık tabakasına ait dolgusunda bulunan malzemeler seramik ve sikkeler dışında üzerinde ILION damgalı binaya ait mühürlü kiremitlerdir. Bu evreden sonra tüm Batı Kutsal Mekanı temizliğinde ele geçen Aşağı Kutsal Mekanı buluntuları bu evre ile ilgili önemli bulgular sunar. Ayrıca Aşağı Şehir Evleri'nde M.S. 3. Yüzyılda Got istilalarından sonra tahrip görmüş evlerin temizliği ile bağlantılı kuyu dolgusunda ele geçen sikke ve seramik malzeme arasındaki ilişki ve M.S. 500 yılı depremi sonrası gerileyen kent yaşamı deprem tabakası ve deprem sonrası tabakalar ile önemli veriler sunar. Buluntularla birlikte kent tarihi üzerine yazılı kaynaklar karşılaştırılacaktır.

İNEBOLU VE ORDU DEFİNESİ: BİLİRKİŞİLİK VE DEFİNE SAPTAMASI

Duygu Özlem YALÇIN
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi,
d.ozlem.yalcin@gmail.com

Özet

Çalışma konusunu oluşturan iki define 2003 ve 2004 yılları arasında DTCF Arkeoloji Bölümü'ne bilirkişilik amacıyla gelmiş, isimlendirilmeleri ise buluntu yerlerine göre yapılmıştır. İnebolu Definesi olarak adlandırdığımız define, biri Bityhnia Kralı I. Prousius'a ait, diğeri de Roma Eyalet sikkesi olan iki örnek dışında, Pontos Kralı VI. Mithradates Eupatoros Dönemi'nde Pontos ve Paphlagonia kentleri tarafından darp edilen elliüç adet kent bronzundan oluşmaktadır. Ordu Definesi kapsamındaki yüz kırk sikkenin ise tamamı VI. Mithradates Dönemi'nde bahsi geçen bölgelerin kentleri tarafından darp edilmiştir.

İ.Ö. 96 yılından itibaren kendi adını taşıyan, altın ve gümüş, krali sikkeler darp ettiren VI. Mithradates kendi adını taşıyan bronz sikke darp ettirmemiş; olasılıkla bölge genelinde hakimiyet yaratırken yöresel otonomiyi teşvik etme amacı gütmüştür. Bu propoganda sonucunda kentler geniş bir kullanım ve darp alanı olan, benzer tip ve birimlerde bronz sikkeler darp etmiştir.

Günümüzde bahsi geçen kent bronzların içeren çok sayıda define Kuzey Anadolu ve Güney Rusya'da ele geçmektedir. Yaptığımız çalışma ile her iki define ile benzer içerikli sikkelerden oluşan Anadolu ve Güney Rusya'da ele geçen diğer defineler karşılaştırılarak; bölgenin geç Hellenistik dönemdeki kültürel, sosyal, ekonomik ve askeri aktivitelerine ışık tutmak hedeflenmiştir.

**SALAMİS ANTİK KENTİ VE
APOLLON SMİNTHEUS KUTSAL ALANI
SİKKE BULUNTULARI KONSERVASYON ÇALIŞMASI**

Çilem Yavşan

Çanakkale 19 Mart Üniversitesi

Kampus-Çanakkale

2008 yılı kazı sezonu kapsamında, Salamis Antik Kenti ve Apollon Smintheion Kutsal Alanı kazı ve restorasyon projeleri çerçevesinde yürütülen sikke konservasyonu ve envanter çalışmaları, arazi koşullarının olumsuz etkilerinden yalıtılmış olduğu düşünülen laboratuvar ve atölye çalışmalarının da, sanıldığı gibi aksine coğrafya ve iklimden ne denli etkilenebildiğini ortaya koymuş önemli örneklerdir. Bu çalışmada konservasyon uygulamalarının teknik raporundan ziyade, değiştirilemeyecek koşullar karşısında yaşanan yeni malzeme arayışları ve bulunan çözümler paylaşılacaktır.

**BİR NİKOMEDEİA SİKKESİ VE GEUDOS NEHRİ'NİN
LOKALİZASYONU ÜZERİNE**

Erdal ÜNAL

Kocaeli Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
erdalunal@yahoo.com

Özet

İmparator Claudius döneminde, Nikomedeia ve Nikaia'da Proconsül/Patron Cadius Rufus adını taşıyan farklı tiplerde sikkeler basılmıştır. Tek örnek olarak Berlin Müzesinde yer alan, 48/49 yıllarına tarihlendirilebilecek olan bronz sikke, bir su kemeri yada köprü inşasına gönderme yapmaktadır. Sikkenin antik kaynakların da ışığında Geudos'un lokalizasyonu hakkında yol gösterici olduğu düşünülmekte olup bildiri kapsamında tartışılacaktır.

**SİKKE İKONOĞRAFİSİNİN TARİHSEL ARKAPLANI
İFADE GÜCÜ ÜZERİNE *HOMONOIA* SİKKELERİ
MERKEZLİ BİR ÇALIŞMA**

Filiz Donmez Ozturk
Mimar Sinan Üniversitesi
Fen ve Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü-
fdonmez@msu.edu.tr

Kentlerin aralarındaki uyumun propagandasını yapmak için ortak ya da tek taraflı olarak darp etmiş oldukları, anlaşma ortaklarının isimleri ile OMONOIA lejantını taşıyan sikkeler *homonoia* sikkeleri olarak adlandırılmaktadır. *Homonoia* anlaşmalarının nedenleriyle ilgili bilgi veren yazıt ve edebi metinlerin sayısı son derece sınırlı olup, çoğu kez *homonoia* sikkeleri üzerindeki betimler ve lejantlar bu tip anlaşmaların nedenleri konusunda fikir sahibi olunmasını sağlamaktadır. Söz konusu sikkelerin özellikle arka yüz betimleri, anlaşmaların nedenlerinin yorumlanması ile ilgili önemli ipuçları vermektedir: *Homonoia* sikkelerinin arka yüz betimlerinin başında kentlerin ana tanrıları gelir. Tanrıların yanı sıra *demos* ve *boule* tasvirleri de kentleri temsil etmek için *homonoia* sikkelerinde kullanılan diğer betimlerdir. Bunların dışında iki ödül çelengi, tokalaşan iki el, kent kurucuları, Tykhe ve nehir tanrısı betimleri de *homonoia* sikkelerinin diğer karakteristik arka yüz tipleridir. Özellikle kentlerin temsilci tanrılarının farklı ikonografilerde tasvir edildikleri *homonoia* sikkeleri, kentler arası anlaşmazlıkların giderilmesine yönelik, ticari nitelikli, dini ilişkiler ve oyunlarla bağlantılı ya da Roma ordusunun işesiyle ilgili *homonoia* anlaşmalarının tespitini sağlamaktadır.

**KÜÇÜK BİR
III. ARIOBARZANES EUSEBİOS PHILOROMAİOS
DRAHMİ DEFİNESİ**

Hüseyin Köker
Kocaeli Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
huseyinkoker@yahoo.com.tr

Özet

Kappadokia Kralı III. Ariobarzanes Eusebios Philoromaion'a ait beş adet drahmiden oluşan bu küçük define, Burdur Arkeoloji Müzesi'ne 2009 yılında satın alınma yoluyla gelmiştir. Define, Antalya'nın 44 km kuzey doğusunda, Gebiz ilçesinde bulunmuştur.

Definedeki tüm sikkeler aynı tipi taşımaktadırlar. Ön yüzde, sağa dönük diademli III. Ariobarzanes başı ve arya yüzde, sola dönük Athena; sol boşlukta, üstte monogram altında yıldız ve hilal ile ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΙΟΒΑΡΖΑΝΟΥ ΕΥΣΕΒΟΥΣΚΑΙ ΦΙΛΟΡΟΜΑΙΟΥ lejantı bulunmaktadır. Sikkeler üzerinde iki farklı monogram görülmektedir. Ayrıca, definedeki iki sikke üzerinde kralın hükümdarlığının 9. ve 11. yıllarına işaret eden harf değerleri görülmekteyken diğer üçü üzerindeki harf değerleri belirsizdir.

GEÇ ANTİK VE BİZANS ÇAĞINA AİT MYNDOS SİKKELERİ

Mustafa Şahin - Ayça GÜZELSOY

Uludağ Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
msahin25@gmail.com

Myndos İ.Ö. 2. Yüzyılda bağımsız bir kent olmuş ve kendi quasi otonom sikkelerini basmaya başlamıştır. Daha sonra Pergamon Krallığı himayesine girmiştir. Myndos'ta yapılan 2006 yılı kazısında E açmasından ele geçen ön yüzünde Asklepios başı, arka yüzünde asaya sarılı yılan betimi ve lejantı, kentte Pergamon hâkimiyetini ispatlayan buluntulardan biridir.

2006, 2009 ve 2010 yılları kazılarında G, C-1 ve Kulealtı açmalarında Geç Roma Dönemine tarihlenen sikkeler de bulunmuştur.

Myndos, Bizans Döneminde Karia Eparchiasına bağı bir piskoposluk merkezidir. Kazı buluntularında çok sayıda Erken Bizans Dönemine ait sikkeler tespit edilmiştir. Sikkelerin çoğunluğunu MÖ 610-640 yıllarında hüküm süren Bizans İmparatoru Heraclius'un darp ettirdiği sikkeler oluşturur. Heraclius kadar olmasa da II. Constantius, Anastasius, I. Justinianus, II. Justin, Tiberius Constantine, Mauricius Tiberius, Focas ve II. Constans sikkeleri de mevcuttur. Çoğu Heraclius sikkesi önceki imparatorların üzerine darp edilmiştir.

4 tane Hellenistik Dönem, 18 tane Roma ve Geç Roma, 4 tane I. Anastasius, 8 tane I. Justinianus, 6 tane II. Justin, 6 tane Focas, 45 tane Heraclius, 7 tane II. Constans, 1 tane 19.yy Yunan leptası ve belirlenemeyen sikkeler mevcuttur.

TAHRİBATSIZ ARKEOMETRİK YÖNTEMLERLE SAHTE VE ORİJİNAL SİKKELERİN TESPİTİ

Mahmut AYDIN
Anadolu Medeniyetleri Müzesi
aydinm135@mynet.com

Sikkelerde gerçek olanların taklit edilmesi veya gerçek eserlerle sahtelerinin değiştirilmesi evrensel bir sorundur; Türkiye’de metal eserlerde (sikkelerde) bu özellikle daha da önemlidir. Bu sorun, eserde ayrıntılı fiziksel ve kimyasal analizlerle yapılacak karakterizasyonla en aza indirilebilmektedir. Arkeolojik kazılardan ele geçen gerçek eserlerin özellikleri kayıt altına alınarak referans tablolar oluşturulmakta ve sahtecilik irdelenmesi durumunda şüpheli eserinkilerle karşılaştırılmaktadır. Bu çerçevede kullanılacak analiz teknikleri tahribatsız olmalıdır. Bu çerçevede taşınabilir X-ışınları floresans spektrometresi bu alanda dünyada en geniş kullanım gören bir tekniktir.

Doğal olarak, kimyasal ve fiziksel bulgular istatistiksel yöntemler kullanılarak karara varılmaktadır. Çalışma, fiziksel ve kimyasal tekniklerle sikkelerin taklit edilmesinin önlenmesinin teorik ve pratik uygulamaları anlatılacaktır.

TARSUS ROMA DÖNEMİ

ŞEHİR SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ MİTOLOJİK BETİMLER

Merve Sarılar

Marmara Üniversitesi

sarilarm@gmail.com

Kilikya'nın en önemli kenti olan Tarsus, Ovalık Kilikya Bölgesi'nde yer almaktadır. Denizden bir hayli uzakta olmasına rağmen, Tarsus'a hayat veren ve kentin içinden geçen Kydnos (=Tarsus) nehri sayesinde hem verimli topraklara kavuşmuş, hem de liman olma özelliği sayesinde kentin önemi artmıştır. Tarsus'un denizden uzak olmasına karşın, Kydnos Nehri'nin kentin tam ortasından geçmesi, denizle ilişki kurmasına ve deniz ticareti açısından gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu sayede Doğu Akdeniz'in önemli limanlarından biri olarak ticari, askeri ve lojistik yönden önemli rol oynamıştır. Bölgenin metropolisi olan kent Roma Döneminde bir dönem başkentliği Anazarbosla paylaşmış olsa da her dönem bu ünvanını korumuştur.

Kentin kuruluşuyla ilgili bir çok kuruluş efsane vardır: Strabon'a göre Argos Kralı'nın kızı olan İo'yu aramaya çıkan Triptolemos ve onunla gelen Argoslular tarafından kurulmuştur. Dion Chrysostomos ve Ammianus ise kentin kurucusu olarak Perseus'u göstermektedirler. Prusalı Dio Chrysostomos da vermiş olduğu Tarsus söylevinde Perseus'un yanı sıra Herakles'i de kentin kurucu olarak göstermektedir. Perseus'un rüyasında attan inerken ayak tabanını kaybettiği bölgede bu kenti inşa ettiği söylenirken, Bunun dışında, Kilikalılar'ın en önemli tanrılarından biri olan Sandon ile bir tuttıkları Herakles tarafından da kurulduğu söylenmektedir. Antik yazarlar tarafından kentin Argoslular tarafından kurulduğunun gösterilmesinin yanı sıra Triptolemos, Herakles ve Perseus gibi Argos kökenli tanrılara yer verilmesi tesadüfen çok bir bütünlük yaratmak isteğine bağlı olabilirler. Bu konuları Roma Dönemi'nde sikkeler üzerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Roma Dönemi sikke darplarında; İmparator Portreli sikkeler, Yarı Otonom sikkeler ve Kilikya Birliği'ne ait sikkelerden oluşmaktadır. Sikke darbı Augustus ile başlanmış olup Gallienus'a kadar sürmüştür. İmparatorlar yapmış oldukları işleri, başarıları, kentte düzenlemiş oldukları festivalleri oyunları ve kente yapmış oldukları yardımları hep sikkeler aracılığıyla belli bir amaca yönelik olarak göstermişlerdir. Sikkelerin arka yüzlerde mitolojik yönden çok renkli betimler yer almaktadır. Sikkelerde betimlenen tanrılar arasında; Apollon Lykeios, Athena, Tyche, Mitras, Dionysos, Helios, Sandan, Aphrodite, Selena, Demeter Antioonos Kültü, Kahramanlar arasında Perseus, Herakles, Triptelomos'un olduğu betimlerin yanı sıra nehir persifikasyonu olan Kydnos'ta yer almaktadır. Roma Dönemi Tarsus Şehir sikkeleri diğer kentlerde olduğu gibi bronz'du. Fakat Anadolu'da ki bazı kentlere tanınmış bir ayrıcalık olan gümüş sikke basımı Tarsus'ta Hadrian Dönemi'nde basılmıştır. Bunun dışında Caracalla ve Macrinus zamanında da az miktarda gümüş ve billon sikkelerle karşılaşmışır

BİZANS SİKKELERİNDE İSA VE MERYEM TİPLERİ: MALATYA ARKEOLOJİ MÜZESİ ÖRNEKLERİ

Meydan Palalı
Anadolu Üniversitesi-
Sanat Tarihi Bölümü
meydanp@hotmail.com

Bu bildirinin amacı, Malatya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Bizans sikkelerindeki İsa ve Meryem tipleri örneğinde, sikkeler üzerinde yer alan İsa ve Meryem tasvirlerinin dönemin el sanatı ürünleriyle ilişkisini karşılaştırmalı olarak sunmaktır. İsa ve Meryem tiplerinin Bizans Resim Sanatı'ndaki yerine bakıldığında, her dönemde işlenen resim kompozisyonlarının sikkeler üzerinde de doğru orantılı olarak yer aldığı görülmektedir. Buna karşın, figürlerde üslup açısından farklılıklar bulunmaktadır.

Bizans sikkeleri üzerindeki İsa tasvirleri, dönemin sık kullanılan resim kompozisyonunu yansıtmaktadır. Örneğin II. Iustinianus (692-695) döneminin I. İktidar döneminde Pantokrator İsa tipleri resim sanatında çok sık kullanılırken aynı kompozisyon sikkeler üzerinde de görülmektedir. İmparatorun II. İktidar (705-711) yılında Suriye tipi; yani kısa saçlı, kısa sakallı ve genç İsa tipi, yine sikkeler üzerinde aynı kompozisyonda darp edilmiştir. Geç Bizans döneminde sikkeler üzerinde yer alan tasvirler kompozisyon olarak yine resim sanatıyla paralellik gösterirken, çizgisellik açısından farklılıklar sergilemektedir.

Bizans sikkeleri üzerinde Meryem tasvirleri ise İsa tasvirlerine göre daha geç dönemde; örneğin VI. Leon (886-912) döneminde karşımıza çıkmaktadır. Bizans sikkeleri üzerinde görülen Meryem tipleri oldukça çeşitlidir: *Orans* Meryem, Orans duruşunda ayakta Meryem, *Nikopios* Meryem, *Episkepsis* Meryem, *Hodegetria* Meryem ve ayakta ya da büst şeklinde bir imparator ile birlikte Meryem. Bu kompozisyonlar Bizans anıtsal resim sanatında, cam sanatı örneklerinde, seramiklerde, fildişi malzemelerde ve kitap kapaklarında dönemsel olarak benzerlik göstermektedir.

TEKİRDAĞ ARKEOLOJİ MÜZESİ KOLEKSİYONUNDA

YER ALAN

DOĞU THRAK KRALLARINA AİT SİKKELER

Doç. Dr. Oya Yağız

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

oyayagiz@hotmail.com

Antik Çağ'da Thrakia'nın doğusunda hüküm sürmüş olan kralları, Doğu Thrak kralları olarak adlandırmak, onların farklı bir coğrafyada yaşadıklarını vurgulamanın ötesinde, aynı zamanda farklı özelliklere de sahip olduklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda nümismatik veriler belirleyici anlamlar taşımaktadır. Tekirdağ Arkeoloji Müzesi Sikke Koleksiyonu ile ilgili yapılan çalışmadan örnekler sunulacak olan bu bildiriye, Doğu Thrak Krallarının darp ettirdikleri sikkeler bölgesel, dinsel ve siyasal açılardan ele alınarak tanıtılmaya çalışılacaktır. Ayrıca antik kaynaklarda adları geçmeyen bazı krallar da sikkeleri üzerinden tanıtılmaya çalışılacaktır.